

De biografie is ondeftig

Hans Renders' maandelijkse keuze uit de oogst aan biografieën en biografica. Deze keer: Sem Dresden en Nanda van der Zee. door Hans Renders

OVER DE BIOGRAFIE

DOOR S. DRESDEN

SAMENSTELLING LEO VAN MARIS

EN HERMAN VERHAAR

MEULENHOF, 256 P., € 19,50

JACQUES PRESSER

HET GELIJK VAN DE TWIJFEL.

EEN BIOGRAFIE

DOOR NANDA VAN DER ZEE

ASPEKT, 304 P., € 24,98

Is de biografie wetenschap of kunst? Ook de vorig jaar overleden Sem Dresden worstelde met dit vraagstuk in zijn boek *De structuur van de biografie* uit 1956, nu herdrukt onder de titel *Over de biografie*. Dresden wist heel goed dat de vraag onzinnig is. Hij beweert namelijk in dit zelfde boek dat geschiedschrijving in laatste instantie óók kunst is, terwijl hij tegelijkertijd onderschrijft dat je niet in algemeen heden moet spreken. Er bestaan bijna net zoveel biografieën als dat er theorieën over zijn.

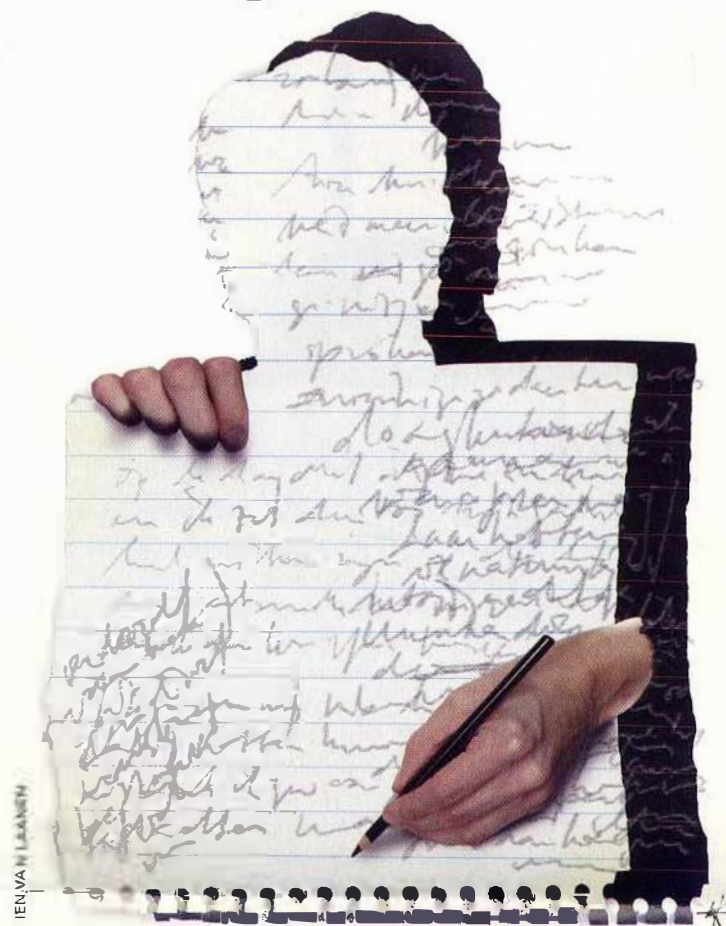
De biograaf kent de toekomst van zijn held, maar moet doen alsof hij deze niet weet, zo schrijft Dresden, 'wil hij een werkelijk levende biografie schrijven'. Logischer lijkt me dat de biograaf zich verdiept in wat iedereen al weet van zijn held. In een biografie van Hitler is het tamelijk naïef net te doen als of je lezers de toekomst van deze 'held' niet kennen. Verder snijdt Dresden het hele boek door interessante onderwerpen aan, laat weten dat hij de literatuur erover heeft gelezen, maar komt uiteindelijk met een nietszeggende enerzijds anderzijds conclusie. *Over de biografie* wordt afgesloten met een vraaggesprek dat Elly Kamp in 1997 voor het *Biografie Bulletin* met Dresden voerde. Zelden werden een boek door zijn eigen auteur zo gerespecteerd als Dresden dat deed. Hij blijkt in de loop der jaren geen hogere bedoelingen meer in biografieën te lezen, het gaat hem steeds meer om de ontspanning van het lezen. Waar het over schrijversbiografieën gaat, vindt hij dat het oeuvre van de beschreven auteur in een biografie niet doorgrond

hoeft te worden. Integendeel; het maakt volgens hem zelfs helemaal niks uit wat voor werk hij schreef – ook een matig auteur verdient u een biografie. En zelfs een matige biografie wilde Dresden als liefhebber van het genre wel lezen. Uit die laatste categorie noemt hij de biografie van Jacques Presser die Nanda van der Zee in 1988 publiceerde. Zij zou te veel gewerkt hebben vanuit een 'kritiekloze bewondering'. En daarna, meteen dedain dat je doet afvragen waarom Dresden zijn leven lang zoveel energie heeft gestoken in de theorie van de biografie: 'Maar er staan een hoop dingen in die ik niet wist. Dat is netjes boven water gehaald.' Tussen de regels door zegt hij hier dat de biografie niet deftig genoeg is voor de kunst of de wetenschap. Je mag ze best lezen, maar dan zoals je detectives op het strand a voureert.

Het boek van Nanda van der Zee is zo juist in herdruk verschenen. Van der Zee schrijft met veel begrip en sympathie over Presser en dat lijkt snel in bewondering om te slaan. Zolang er geen verwarring ontstaat tussen feit en door de biograaf geleverd commentaar, is daar ook niets mis mee. Gezien de thematiek waar

Of een literair werk een overtuigende bron is, valt te betwisten

ze over schrijft (anti-semitisme, verlies van geliefden, oorlogstrauma) had Van der Zee ook geen andere keus dan op voorhand partij te kiezen voor haar held, die in dit geval door de omstandigheden slachtoffer werd. Ze zag zichzelf bovendien geconfronteerd met een Droste-blikjesprobleem. Presser heeft het begrip 'egodocument' geïntroduceerd in de Nederlandse taal. Hij wilde getuigenverklaringen van de holocaust niet

LEN VAN LAANEN

alleen een emotionele, eventueel literaire waarde toekennen, maar ook gebruiken als historische bron. Die exercitie heeft hij met succes afgesloten, maar dan zou het toch wel heel vreemd zijn als Van der Zee zijn eigen egodocumenten niet met alle begrip van de wereld tegemoet getreden zou hebben. Zij heeft gewerkt als een kunstenaar die onder ede staat, zoals Van Eede'n biograaf Jan Fontein het eens noemde. Waarmee hij bedoelde dat in een biografie alle literaire stijlmiddelen geoorloofd zijn, mits de verwerkte gegevens gedocumenteerd kunnen worden. Het probleem met de schrijversbiografie is dat de biograaf zich voor een deel moet baseren op bronnen waar in staat hoe de hoofdpersoon zijn leven ervaren heeft. Het is onvermijdelijk dat de schrijver zijn pen soms vasthoudt alsof hij zijn eigen biograaf is. Of een literair werk daarom een overtuigende bron is, valt te betwisten. Maar een bron is het. De biograaf schrijft daar op zijn beurt een boek over.

Dresden beweert dat je uitstekende

biografieën kunt schrijven zonder je een ogenblik met theorie bezig te houden én vice versa. Opvallend is dat er de laatste veertig jaar wat betreft die theorie in Nederland niet zo heel veel nieuws bij is gekomen. Ja, sinds 1990 is er het *Biografie Bulletin*, maar daarin zijn de kolommen vooral gereserveerd voor samenvattingen van reeds verschenen biografieën en voor reportages over de werkkamers van biografen. En vooruit, soms voor een verhelderend interview.

Jan Romein klaagt in zijn studie *De biografie* (1951) dat Nederland te 'deftig' is voor een biografieëncultuur. Velen zeggen hem dat tot op de huidige dag na. Toch is de laatste jaren de ene na de andere overtuigende biografie verschenen. Waarschijnlijk omdat de makers ervan dóór hadden dat je zowel voor de wetenschap als voor de kunst een verhaal moet vertellen. De biografie is een tikje opgeschoven richting journalistiek, bij uitstek het domein waar je met deftigheid geen ijzer breekt.

